

CZERPAC (67) *vb impf*

czerpac (49), **czyrpac** (18); *czerpac Murm* (2), *RejPs*, *KrowObr* (2), *Leop*, *BielKron*, *GrzegRóżn*, *Mącz* (10), *Górndworz* (2), *KuczbKat* (2), *WujJud*, *BudBib*, *SkarŻyw* (2), *StryjKron*, *CzechEpPORz*, *Calep* (2), *GrabowSet* (2), *RybGęśli*, *WujNT* (5), *WysKaz*, *SarnStat* (2), *SkarKaz* (2); *czyrpac OpecŻyw* (2), *BartBydg*, *HistAl*, *KromRozm III*, *BibRadzBaz*, *CzechRozm* (2), *Calag*, *NiemObr*; *czerpac* : *czyrpac BibRadz* (2 : 3), *Prot* (1 : 1), *RejPos* (2 : 2), *CzechEp* (1 : 2).

-e- (9), -é- (3); -é- *SarnStat* (2); -e- : -é- *Mącz* (9 : 1) (*Cn e pochylone*); *a jasne*.

inf czerpac (18). \diamond *praes 1 sg czerpam* (6); -am (5), -(a)m (1). \diamond *3 sg czerpą* (2). \diamond *1 pl czerpamy* (4). \diamond *2 pl czerpacie* (1). \diamond *3 pl czerpają* (12); -ają (10), -ają (1) *Prot*, -(a)ją (1). \diamond *praet 3 sg m czyrpął* (1). *f czerpiała* (1). \diamond *3 pl m pers czerpali* (3). \diamond *fut 3 sg m będzie czerpął* (1). \diamond *2 pl m pers będziecie czerpac* (1). \diamond *3 pl m pers czerpac będą* (2). \diamond *imp 3 sg niech czerpą* (1). \diamond *1 pl czerpajmy* (1). \diamond *2 pl czerpajcie* (2). \diamond *con 3 sg f by czyrpiała* (1). \diamond *1 pl m pers byśmy czyrpali* (1). \diamond *3 pl m pers by czerpali* (3). \diamond *pass praes 3 sg czerpą się* (1). \diamond *impers praet czerpáno* (1). \diamond *part praes act czerpając* (4).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

Nabierać, wydobywać (przeważnie o wodzie); haurire BartBydg, Mącz, Calag, Calep, Cn; antlare Mącz, Cn; capulare Mącz; dehaurire Calep (67) : *Puteus, studnya, de quo aqua hauritur, czyrpayą BartBydg 127b; Thámže iefstze drugie kreslánie tzynicie świeca/ po trzykroć nád oną wodą/ iákoby iácy Pogáni/ Czárnokziężnicy/ álbo iákie tzarownicé. Tořz dopierko fámi naprzod tzerpacie/ á potym drugim ludziom rozdawacie KrowObr 73; BibRadz Gen 24/45, Ioann 4/15; Ex puteis aquam trahere, Czerpác/ wycięgác. Mącz 460d, 11d, 153c; RejPos 41v; BudBib Ex 2/19; Calag 412b; Raz będąc w fwey Celli Plácidus máluczki/ do rzeki po wodę bieżał: y czerpáiąc zá dzbanem wpadł. SkarŻyw 250; Calep 298a, 473a; Rzekł im Iefus: Nápełnicie te řtągwie wodą. Y nápełnili ie aż do wierzchu. Y rzekł im Iefus: Czerpayćiefz [Haurite] teraz/ á donieście przelożonemu wefela. WujNT Ioann 2/8; Ioann 4/15.*

czerpac co (18): *Salsamentum, salina, Solna řzybá álbo řtudnia/ álbo mieyfce gdzie kopáyą/ czerpáyą y wárzą řól. Mącz 364d; StryjKron 161. Cf Zwrot.*

czerpac czym (9): *Murm 142; Pánie nie mařz czym czyrpác [neque in quo haurias habes]/ á řtudnia iefřh głęboka/ zkądže tedy mařz tę wodę żywą? BibRadz Ioann 4/11 [idem WujNT]; BielKron 315v; Mącz 37b, 160b, 180a, 228d; obydzie trzy kroć Byká okořo/ y zárzeżą go/ á krwie nierozlewáią ná ziemię/ ktorą wypuřciwfzy w řřzáték/ czerpáią kaufzykiem álbo czárką StryjKron 161; WujNT Ioann 4/11.*

W charakterystycznych połączeniach: czerpac sol; czerpac z opoki, z potoka; czerpac kauszykiem albo czarką, kiellą, kořem.

Zwrot: »wodę, wody czerpac« [w tym: z czego (3), czym (4)] = aquam haurire Vulg, PolAnt; aquari Mącz [szyk zmienny] (16 : 2): Pánie dáy mi tey wody abych niepragnęła/ aby mi teěž [!] tu nie trzeba więcey choditz czyrpatz wody. OpecŻyw 50; Creterra, [...] Wyádro ktorým wodę czerpáyą Murm 142, 23; Tedi przikazał Alexander czyrpác onę wodę/ ktorą piyác Macedonowie mieli od niey biegunkę albo czyrwoną niemoc HistAl H4v; wodę takiefz kupiřfzy będziecie czerpác y pić [aquam emtam haurietis, et bibetis]. Leop Deut 2/6; BibRadz Ios 9/27, Ioann 4/7; tá wieżá byłá nád řamą

rzeką wyftawioná/ w ktorey kołem wodę czerpano do zamku *BielKron* 315v; *Aquator*, *Czerpác*. Ten który wodę czerpa/ álbo/ Który woyenny lud wodą zwieżą [!] opátruye. *Mqcz* 13c; *Hydráulos*, *Rurá/ rinná* álbo też rynłtzok którym wodá łcieka/ też wiádro s żoráwiem którym wodę cerpáya. *Mqcz* 160b, 13c, 228d; *RejPos* 41v, 42v; wołęć ráczey z potoká zábłoconego/ od zrzodlá dálekiego/ wody czerpác *CzechEpPORz* **3; *WujNT Ioann* 2/9, 4/7; iáko Izráelczycy z łuchey opoki hoyná y bárzo przyięmná wodę czerpáli. *WysKaz* 9.

W przen (12) : Dżiś z tym Miefzáńcem dżierżec choć ma ręce krzywe/ Przeto czerpác nie może gdzie łá Zrodlá żywe. *Prot* B2.

czerpac co (5): Wízák mamy czyftá wodę z źrzodł piłmá łwiętego/ Tęż czerpaymy/ y tą fię zázwdy náłycaymy *GrzegRóżn* O2; *SkarŻyw* 362; łák wiádro wodę/ złość w fię czerpam wízelká *GrabowSet* N2v. *Cf Zwroty*.

czerpac z czego (5): ábowiem táki człowiek nie w kubek s ktorego telko iedná ofobá pić by miáłá trućiznę kładzie/ ále łtudnię s kthorey włzytcy ludzie czerpáią záraza łmiertelnym iádem. *GórnDworz* Ee8; ábowiem thá piękność poczáthkiem iest/ y łtudniá/ s ktorey włzytcy czerpáią *GórnDworz* Mm5; *WujJud* B2; *CzechEp* 132; *GrabowSet* O3v.

czerpac czym (3): *CzechEp* 132; Oná ofiárá na krzyżu iest iáko łtudnia/ á tá na ołtarzu iáko wiádro/ ktorym fię tá krew Páńłka czerpa *SkarKaz* 158a. *Cf* »rzeszotem wodę czyrpać«.

W charakterystycznych połączeniach: *czerpac złość*; *czerpac z studnic*, *z źrzodeł (2)*; *czerpac kubki*.

Zwroty: »czerpac wodę, wody« [szyk zmienny] (2 : 1): z łzczerych łtudnic wodę przezroczyftá náuki Chriłtułowey czerpác będą. *WujJud* B2; Nam z Zdroiu Káłtálłkiego náłz Phoebus bez brody/ W złote czáłze niech czerpa niełmiertelney wody. *RybGęłli* B3. *Cf* »rzeszotem wodę czyrpać«.

»rzeszotem wodę czyrpać« = *robić coś na próżno (1)*: Ale próżno rzełzotem łwym wodę czyrpa: v mnie nic *Konciliámi* y oycámi łtárymi nie łpráwi. *CzechEp* 234.

Przen: Brać (16) : Aby fię oná kiedy názywáłá y tzyniá/ zrzodłem dobrá wízego/ od kthoreyby mieli ludzie prágnący łálki żędáć/ łłukáć y tzerpác? *KrowObr* 153; Izali káždy w łkárbie gołpodárłkim czerpác ma? *SkarKaz* 80b.

czerpac co (4): łán pierłi potzálówál/ ł ktorych boská mądrołtz czyrpal/ łłzami ié obléwál. *OpecŻyw* 156; Coż my o łoby mamy dżyerżec/ ktorzy z piłmá tylko á łłow ludzkich/ ktore łye rozmáicye rozumyeć dawáya/ łłowo boże czyrpaymy *KromRozm III C*; *RejPos* 42v; *KuczbKat* 70.

czerpac z czego (13): *OpecŻyw* 156; Bo wżywamy dołtátkow tych/ ktorych obftuiá przybytki twoie/ a nápowáłz nas czerpáiąc z zrodlá rozmáitych rołkołłsy. *RejPs* 53v; *KromRozm III C*; By iáko z żywego źrzodlá włzyłcy z tąd czyrpal/ A łtudnic fáłełznych náuk ludzkich zániechali. *BibRadzBaz ktv*; Tym fię nižiuchno kłániáć mnie fię teraz godzi/ Z ktorych zdroiow czyrpiá Poetowie młodzi. *Prot* E; *KuczbKat* 70, 415; *CzechRozm* 60v, 190v; *CzechEp* 271; *NiemObr* 102; y niech tám będą łtudnicá Náuk/ z ktorych będą mogli włzyłcy czerpác/ chcácy co wmieć. *SarnStat* 196, 552.

W charakterystycznych połączeniach: *czerpac błogósláwięństwo*, *boská mądrość*, *boże słowo*, *przykazanie*; *czerpac z darow*, *z pisma (łwiętego) (2)*, *z zdrojow*, *z zupelnołci (4)*, *z źrzodlá (2)*.

Szereg: »brać i czerpac [z czego]« (1): Plebani ty rzeczy niech biorá/ ktore łłuzyc będą mogły ku tego miełcá wyłózeniu. a ołtátek brać y czerpác będą z piłmá łwiętego. *KuczbKat* 415.

Synonim: wyciągać.

Formacje pochodne: naczepać, przeczerpać, wyczerpać; wyczerpawać; poczerpnąć, wyczerpnąć.

Cf **CZERPAJĄCY, CZERPANIE, CZERPANY**

ZZa